

Självvärdering i pedagogik (2017-03-06)

Lärosäte: Linnéuniversitetet
Licentiatexamen: Ja
Doktorsexamen: Ja

1. Introduktion

Självvärderingens uppläggning

Självvärderingen inleds med en översiktlig beskrivning av forskarutbildningen samt av de organisatoriska villkoren. Därefter behandlas de områden som upptas i UKÅ:s vägledning och malldokument. Fortlöpande görs hänvisningar till refererade policydokument m.m., vilka är länkade till redovisningen. I samband med den första frågan om ”Utformning, genomförande och resultat” redovisas kvalitetsorganisationen och hur den systematiska uppföljningen sker i forskarutbildningen. Denna redovisning gäller generellt för hela aspektområdet. Vidare ges vissa exempel på examinationsuppgifter som de forskarstuderande ställs inför. Dessa kan täcka flera av examensordningens mål, än vad den specifika rubrik de är inplacerade under anger. Hänvisningar görs till länkade dokument, där mer utförlig information föreligger.

Forskarutbildningen i pedagogik vid Linnéuniversitetet (LNU)

Forskarutbildningen i pedagogik har en historia som går tillbaka till 1999, när dåvarande Växjö universitet erhöll examenstillstånd. Sedan starten har Linnéuniversitetet (LNU) formulerats genom en fusion av de båda lärosätena Högskolan i Kalmar och Växjö universitet. Fusionen har lett till att den samlade pedagogikmiljön blivit påtagligt större och omfattar nu mer än två institutioner och totalt över 100 lärare, varav ca 25 doktorander. Det gör pedagogikämnet till en av de större forskarutbildningsmiljöerna vid LNU.

Utbildningen på grund- och avancerad nivå är omfattande, där lärarprogrammen (inkluderande de specialpedagogiska programmen) utgör en dominerande verksamhet, men där även program mot personal och arbetsliv samt ungdoms- och missbruksvård ingår. Det finns också ett magister-/masterprogram i pedagogik, som lockar många yrkesverksamma pedagoger. Det gör att det finns en gedigen rekryteringsbas till forskarutbildningen i pedagogik. De senaste utlysningarna har genererat 50–60 sökande per ansökningstillfälle, många som genomgått sin behörighetsgivande utbildning vid andra lärosäten.

Den nuvarande forskarutbildningen ([ASP – länk 1](#)) omfattar för doktorsexamen en kursdel om 90 högskolepoäng (hp) och en vetenskaplig avhandling om 150 hp. Utbildningen för licentiatexamen omfattar en kursdel om 45 hp och en licentiatuppsats om 75 hp. Kursdelen utgörs av dels 45 hp obligatoriska kurser (30 hp för lic), dels 45 hp valbara kurser (15 hp för lic). Förhållandet mellan kursdelen och avhandlingsdelen har inte förändrats vid de senare revideringar som gjorts. En översyn pågår för att göra ASP mer anpassad efter professionsbaserade doktoranders behov.

Organisatoriska villkor

Pedagogikämnet tillhör den *samhällsvetenskapliga fakulteten* (FSV). NLU, som är en fristående nämnd med fakultetsstatus, har ansvaret för strategiska satsningar vad gäller lärarutbildningens forskningsbas och bidrar finansiellt till den forskningsverksamhet med inriktning

mot lärarutbildning som bedrivs inom fakulteten för samhällsvetenskap. Ämnets doktorander tillhör administrativt Institutionen för pedagogik, men forskarutbildningen ges i samverkan mellan i första hand institutionerna för pedagogik och utbildningsvetenskap, vilket bland annat innebär ett gemensamt handledarkollegium. Flera av doktoranderna har sin institutions-tjänstgöring förlagd till lärarutbildningens kurser vid institutionen för utbildningsvetenskap.

Varje forskarutbildningsämne har vissa generella ramar att förhålla sig till, vilka är reglerade i universitetsgemensamma policydokument och lokala regler ([Länk 4](#)). De lokala regler som gäller utbildning på forskarnivå är fastställda av rektor 2014-09-22. Där regleras förutsättningarna för de malldokument som ligger till grund för allmänna studieplaner för forskarutbildningsämnet (ASP) och individuella studieplaner (ISP). Den gemensamma mallen för ISP har varit föremål för revideringar de senaste åren (vilket kan ses bland bifogade ISP). De som antagits 2015 använder den senaste versionen av ISP, medan övriga har haft möjlighet att fortsätta med tidigare version.

För den samhällsvetenskapliga fakulteten finns en organisationsplan ([Länk 5](#)), som bland annat reglerar *Handledarkollegiets* (HLK) uppgifter. Dekanens delegationsordning ([Länk 6](#)) innebär att alla beslut som rör forskarutbildningen tas av fakulteten (fakultetsstyrelsen eller dekanus), medan beredning är delegerat till Handledarkollegiet. I HLK ingår 18 docenter och professorer, studierektor för forskarutbildningen samt representanter för de forskarstuderande. Institutionernas prefekter är adjungerade. HLK ska kvalitetssäkra och följa upp utbildningen på forskarnivå, utveckla densamma, följa upp individuella studieplaner, svara för löpande ärenden såsom att föreslå handledare, opponent och betygsnämnd, kvalitetssäkra avhandlingar samt förhandsbedöma och föreslå sakkunniga vid meriteringsärenden.

Administrativt leds forskarutbildningen av en *studierektor*, som till sin hjälp har en *styrgrupp* för planering och genomförande av utbildningen. Dess funktion beskrivs nedan.

Den fasta ekonomiska basen för utbildningen på forskarnivå svarar Fakulteten för samhällsvetenskap (FSV) för. FSV avsätter medel, som ska möjliggöra att det kontinuerligt finns ett basanslag för minst fyra heltidsdoktorander (fem på 80 %). Därtill kommer de satsningar som NLU beslutar om. Externfinansiering svarar för en viss del av ekonomin, där exempelvis forskningsanslag, Världsbanken (fyra doktorander) och kommunala huvudmän bidragit. För närvarande följer fem licentiander en lic-forskarskola inriktad mot förskoleområdet, som finansieras av ett antal skolhuvudmän i samverkan.

2. Område, miljö och resurser

Forskarutbildningsämnet pedagogik

Pedagogikämnet har under sin 100-åriga historia som universitetsdisciplin i Sverige fungerat som den vetenskapliga disciplin som i samspel med granndiscipliner svarat för systematisk kunskapsbildning *om* och *för* utbildning, fostran, undervisning, lärandeprocesser och kunskapsbildning.

Pedagogikämnet definieras vid LNU som ett sammanhållet samhällsvetenskapligt ämne, vars kunskapsobjekt utgörs av utbildning och bildning, undervisning och lärande, men också socialisation och kommunikation i olika lärandekontexter inom och utanför institutionaliserad utbildning. Ämnet har emellertid i takt med sin expansion också breddats och blivit alltmer flerdisciplinärt till sin karaktär. Forskarutbildningsämnet innefattar såväl samhälleliga och historiska villkor, utbildningspolitik och policy, didaktiska perspektiv och pedagogiska professioner som kunskaps- och meningsbildning i olika samhälls- och utbildningskontexter.

Pedagogikämnet vid LNU har positionerats i ett dynamiskt och konstruktivt samspel mellan en sammanhållen akademisk disciplin, ett flerdisciplinärt utbyte med närliggande ämnen (som t.ex. filosofi, statsvetenskap, sociologi, psykologi, historia) och mot pedagogiska

professionsfält. Pedagogikämnet vid LNU kan således lokaliseras till skärningspunkten mellan bildningsvetenskap, kritisk samhällsvetenskap såsom utbildningens roll i samhället och empirisk professionsvetenskap rörande exempelvis didaktiska frågeställningar om skolans medborgerliga innehåll. Kunskapsbildningen sker integrativt med teoretisk förklaring, kontextuell förståelse såväl som förändring och utveckling, där de tre F:en (Förklaring, Förståelse, Förändring) tillsammans utgör nödvändiga dimensioner i den pedagogiska kunskapsutvecklingen. Av definitionen följer att den pedagogiska forskningen behandlar såväl teoretisk *kunskap om*, beprövad erfarenhet, *kunskap i*, som *kunskap för*, att verka för förändring och utveckling inom olika professionsfält (t.ex. kring skolledar- och lärarskap, lärande arbetsliv och behandlingspraktiker). Forskarutbildningen utbildar med andra ord inte bara professionella forskare, utan också forskande professionella. En rad samarbeten med olika professionsfält bl.a. licentiatforskarškolor utgör exempel på detta.

Handledarnas och lärarnas sammantagna kompetens

Idag finns sju professorer, två seniorprofessorer, två gästprofessorer och en adjungerad professor i ämnet. En nationellt erkänd gästprofessor medverkar bl.a. som kursansvarig i forskarutbildningen. Av de nu verksamma professorerna är tre kvinnor.

Det finns åtta docenter och ett flertal är på gång att prövas (fem beredningsärenden föreligger i ämnet). Samtliga professorer och docenter har genomgått universitetets handledarutbildning, vilket är ett krav för att utses till docent liksom till huvudhandledare i forskarutbildningen. Därutöver finns i ämnet närmare ett 20-tal disputerade lärare, som kan fungera som bihandledare. Sammanlagt är 35 lärare engagerade som handledare eller examinator; 13 kvinnor och 22 män. Forskande personal är tematiskt organiserad i forskargrupper, vilket beskrivs under forskarutbildningsmiljön.

Några bihandledare har sin huvudanställning vid andra lärosäten – både svenska och utländska. Tre av dessa har professors- eller docentkompetens och en är doktor.

Den långsiktiga kompetensförsörjningen för ämnets forskarutbildning är främst en fråga för fakulteten och för prefekterna, vilka alltså är adjungerade till HLK. Rekryteringar, anställningsprofiler m.m. diskuteras i HLK, innan prefekter och dekanus för ärenden vidare till fakultetens anställningsnämnd. Forskarutbildningen vid LNU fyller en viktig långsiktig funktion, då det nationellt föreligger en betydande konkurrens om vetenskapligt kompetent personal, samtidigt som antalet doktorander i ämnet vid landets lärosäten har reducerats påtagligt.

Tilldelning och byten av handledare

Handledningen av varje doktorand är teambaserad. Till teamet utgår 100 timmar att fördela för varje helår i forskarutbildningen. Huvudhandledare är en lärare med professors- eller docentkompetens, som är anställd vid LNU. Som bihandledare utses en eller två lärare med innehållslig kompetens inom doktorandens intresseområde. Doktoranden knyts utifrån sitt avhandlingsintresse i allmänhet till den forskargrupp huvudhandledaren tillhör. Doktorandexaminatorn, som är professors- eller docentkompetent och med fast anställning vid LNU, har uppdraget att följa upp doktorandens forskarutbildning i förhållande till examensordningen. Examinator hämtas alltid från någon annan forskargrupp än den där huvudhandledaren ingår.

Vid antagningen av nya doktorander görs en noggrann matchning mellan de sökandes innehållsliga intressen och tillgången på handledarkompetens. Antagningsproceduren beskrivs mer utförligt nedan. Vid fördelning av handledaruppdrag tillämpas ett jämställdhetsperspektiv, och ambitionen är att varje doktorand i normalfallet ska ha såväl kvinnliga som manliga handledare ([Länk 10](#)). Drygt hälften (14/26) av doktoranderna som är listade i tabellbilagan har handledare av olika kön, men lägger man till examinator så är det 20 av de 26 som har blandade team. Bland återstående finns såväl enbart manliga (4) som kvinnliga team (2). De två doktorander som inte är listade har handledare av olika kön.

Det förekommer byten av handledare, även om det sker sällan. När ett byte aktualiseras av handledare eller doktorand inventerar HLK möjliga ersättare. Doktoranden kan då komma med förslag. Förslagen diskuteras därefter med den tilltänkta handledaren och doktoranden, innan HLK föreslår dekanus att besluta om förändring.

Handledares professionella utveckling

Universitetets forskarhandledarutbildning utgör den formella grunden för handledningsuppgiften. Det är för övrigt två lärare/handledare i pedagogik som hållit/håller i denna kurs. Genom den omfattande utbildningen på grund- och avancerad nivå har de lärare som engageras som handledare också praktiska erfarenheter från handledning av självständiga arbeten.

Handledarkollegiet utgör även forum för lärares professionella utveckling. Kollegiet involveras vid frågor som rör enskilda lärares professionella meritering, såsom docentansökningar och befordran till professor. Erfarna kolleger utses då att förhandsgranska och pröva ansökningar samt ge förslag på sakkunniga till HLK. Rutiner för hanteringen av dessa ärenden finns fastställda i ett policydokument ([Länk 11](#)).

Att ingå i handledarteam utgör också en del i den professionella utvecklingen för handledare. Handledarna i teamet behöver tillsammans diskutera och hantera eventuella problem som uppkommer. Genom den teambaserade handledningen skolas nya handledare som bihandledare in i uppdragets innebörd.

Professorer och docenter erhåller tid för forskning från fakulteten. Fördelningen, som varierar mellan 20–50 %, baseras på produktion utifrån principer som fastlagts av fakulteten efter direktiv från universitetsledningen. Lektorer har kompetensutvecklingstid (10–20 %).

Arbetet med att säkerställa kvaliteten i handledningen

Handledarkollegiet har ett övergripande ansvar för att säkerställa kvaliteten i handledningen. Eventuella problem som rör handledning eller genomförandet av forskarutbildningen för enskilda doktorander blir genom HLK föremål för kollegial behandling.

I samband med uppföljningen av ISP görs också en utvärdering av handledningen. Både doktorand och handledare bedömer hur väl man tycker att samarbetet och handledningen fungerar. Problem som framkommer ska enligt gällande ordning hanteras av HLK.

Minst en gång per termin genomförs en kvalitetsdag för forskarutbildningen. Under dagen behandlas kvalitetsfrågor av generell natur, som rör forskarutbildningen. Halva dagen deltar samtliga huvudhandledare, bihandledare och examinatorer. Andra halvan av dagen är även doktoranderna med, och de frågor som lyfts har doktoranderna och studierektor för forskarutbildningen ett delat ansvar för. Studierektorn för forskarutbildningen leder dagen.

Ytterligare en kvalitetsdag per termin har införts för att behandla specifika doktoranders forskarutbildning. Det är en dag som är till för handledare att lyfta fram problem eller frågor som aktualiserats genom handledningen. Det kan vara strategiska frågor som rör möjliga vägar, men även problem som rör enskilda doktoranders studier och avhandlingsprojekt.

Dessa dagar har dubbla syften. Dels ska de frågor och problem som lyfts upp hanteras och ges en lösning, dels ska dagarna bidra till den kollegiala utvecklingen. Frågor som lyfts kan kräva mer principiella ställningstaganden, vilket kan föranleda behov av policydokument. Samtidigt innebär också det kollegiala samarbetet lärandetillfällen för samtliga deltagare.

Värdering

Det finns en både bred och kvalitativt god handledarkompetens inom pedagogikämnets forskarutbildningsmiljö. Det har skett en påtaglig kompetensförstärkning sedan forskarutbildningen startade för femton år sedan. En viss generationsväxling håller på att ske. Några professorer har nyligen gått i pension, några andra kommer att göra det inom en femårsperiod. Samtidigt har flera docenter nyligen befordrats till professorer och andra är på väg, varför miljöns

långsiktiga hållbarhet måste ses som mycket god. Personalens engagemang för forskarutbildningen är hög, vilket genomförda utvärderingar vittnar om.

Innehållsligt föreligger en bred kompetens, där det inom flertalet tematiska fält föreligger professors- eller docentkompetens. Den vetenskapliga kompetensen behöver dock förstärkas inom ett par av forskargrupperna. Det gäller kanske främst temat yngre barn och förskolan, där konkurrensen om vetenskapligt kompetenta lärare är mycket stor. Internt finns docentkompetens inom fältet och en gästprofessur planeras i samverkan med Malmö högskola.

Den metodologiska kompetensen är också bred och täcker en variation av inriktningar. Det föreligger dock en viss brist när det gäller kompetens för analys av kvantitativa data. Denna brist har kompenseras genom en nära samverkan med psykologiämnets lärare, rekrytering av en internationell post-doc med denna kompetens och genom medverkan av lärare från Lunds universitet.

Att handledarkompetensen bedöms vara god framgår av de utvärderingar som genomförts. Den vid LNU nyligen genomförda doktorandbarometern ([Wågman 2017](#))¹ visar att av de doktorander som var aktiva vt 2016 var de allra flesta i alla avseenden nöjda med det innehållsliga stöd de erhåller. Fakulteten har även genomfört intervjuer med några doktorander inom ramen för en självvärdering som gjordes 2015 ([Länk 16](#)). Denna visar att kvaliteten i den handledning som ges värderas högt beträffande såväl engagemang och tid, som innehåll.

Många av de doktorander som examinerats från pedagogikämnet forskarutbildning har senare blivit anställda som lektorer vid universitetet, vilket visar forskarutbildningens betydelse för den interna kompetensförsörjningen. Med tanke på det krympande antalet antagna till forskarutbildning i landet inom det samhällsvetenskapliga området utgör annars den långsiktiga kompetensförsörjningen inte minst för lärarutbildningen ett nationellt problem.

FORSKARUTBILDNINGSMILJÖN

Forskarutbildningsmiljöns bredd

Forskningen inom pedagogikämnet är tematiskt organiserad i forskargrupper. Det finns totalt sex forskargrupper av varierande omfattning;

1. SITE (Studies in curriculum, teaching and evaluation – ”Läroplansteori och didaktik”)
2. Kollegiet för lärares arbete
3. Kollegiet för värdepedagogisk forskning
4. Barn- och barndomskollegiet
5. Centrum för specialpedagogisk forskning
6. IKM (Institutet för kunskaps- och metodutveckling inom ungdoms- och missbruksvården).

Några grupper har en betydande omfattning av externa medel knutna till sig, och den forskning som bedrivs inverkar påtagligt på forskarutbildningens innehåll. Det kan gälla innehållsliga fält såsom läroplansforskning och studier av lärares arbete men även metodologiska inslag, exempelvis ges nu en kurs i diskursteori, som baseras på den forskning som bedrivs.

De olika forskargrupperna bidrar till forskarutbildningen genom direkta utbildningsinsatser, handledning och seminarier samt genom forskningsprojekt och att doktorander kan knytas till och delta i forskargruppens arbete. Några av grupperna har en starkare koppling till forskarutbildningen, medan andra är mer kopplade till grundutbildningsprogrammen.

Samtliga grupper är representerade via sina forskningsledare i kvalitetsrådet (se sid 7). Forskningsledarna har också medverkat vid antagningen och vid bedömningen av sökande mot det egna intresseområdet.

Under introduktionskursen i utbildningen ingår tillfällen då de olika forskargrupperna presenterar sig och sin forskning samt svarar för en examinationsuppgift i kursen. Det finns

¹ Ännu ej publicerat arbete. Länken går till ett statistiskt underlag.

inte doktorander knutna till varje forskargrupp, men alla doktorander är knutna till en forskningsgrupp.

Nätverk och samverkan med samhället

De olika forskargrupperna ingår i nätverk av såväl nationell som internationell karaktär. Dessa baseras på akademiska samarbeten men även på samverkan med samhällets institutioner inom det egna innehållsområdet. Exempelvis bedrivs inom SITE-gruppen omfattande komparativa läroplansstudier, där forskare från andra länder medverkar. Vidare anordnas konferenser, som vänder sig till företrädare för akademien och de nätverk av lärare eller specialpedagoger som man samarbetar med. Doktoranderna deltar i konferenser, samarbeten och andra evenemang, som forskargrupperna anordnar. En internationell post-doc är knuten till en av grupperna.

Pedagogikämnet behandlas i konferenser av såväl nationellt som internationellt slag. LNU är representerat vid de årliga sammankomster som SWERA inbjuder till. En doktorand vid LNU är förordnande för SWERAs doktorandråd. De olika forskargrupperna är aktiva vid såväl den nordiska pedagogikkonferensen (NERA) som den europeiska (EERA). De större forskargrupperna brukar också delta i den amerikanska pedagogikkonferensen (AERA). Dessutom finns mer tematiskt inriktade konferenser, som de olika grupperna deltar i. Doktoranderna brukar erbjudas möjlighet att delta i NERA eller EERA samt i tematiska konferenser. Två av forskargrupperna anordnar tillsammans en internationell forskningskonferens finansierad av Vetenskapsrådet – *Teachers matter* – där sex framträdande internationella forskare medverkar med keynotes och där doktorander engageras som diskutanter.

Forskargrupperna har en nära samverkan med samhället inom de olika innehållsområden som behandlas. För många grupper är det samverkan med förskolan eller skolan som är aktuella inom den forskning som bedrivs. Flera utvecklingsuppdrag är av det slag att de involverat doktorander eller nydisputerade lärare. Exempelvis har ett forskningsbaserat skolutvecklingsarbete bedrivits av lärare och ledare i 24 förskolor i 12 kommuner och stadsdelar tillsammans med forskare vid Linnéuniversitetet och fem kommunfinansierade licentiander, vilka fungerat som processledare i följeforskningen.

Seminarieverksamhet i miljön

Det för alla gemensamma *högre seminariet i pedagogik (HSP)*, som ges varje eller varannan vecka, tjänar flera syften. För det första utgör det forum för doktorandernas planerings-, mellan- och slutseminarier. För det andra ska de olika forskningsmiljöerna åtminstone någon gång per termin svara för ett HSP, vilket avser bidra till att stärka samverkan mellan och insynen i pedagogikens olika grupperingar. För det tredje kan seminariet bygga på inspel från inbjudna gäster, som belyser olika perspektiv på en viss fråga. Exempelvis har metodologiska frågor under det senaste året belysts av några av landets professorer. För det fjärde har det högre seminariet utgjort forum för en tematisk serie som behandlar pedagogikämnets grundläggande frågor, vilket avsett stärka disciplinens kärna vid LNU. Ansvarig för att administrera de högre seminarierna är studierektorn för forskarutbildningen.

De större forskargrupperna bedriver därutöver en *kontinuerlig seminarieverksamhet* (ca en gång per månad) som är relaterade till deras specifika kunskapsintressen. Denna seminarieverksamhet är bland annat avsedd att ge doktoranderna möjligheter att lägga fram texter av annat slag än de som behandlas vid avhandlingsseminarierna, såsom artiklar avsedda för publicering. Seminarierna administreras och genomförs av respektive forskargrupp.

Doktorandgruppens sammansättning

Antagning av doktorander har gjorts utifrån principen att en grupp doktorander ska antas samtidigt. Avsikten har varit att det ska föreligga ett tillräckligt underlag för gemensam kursläsning av de obligatoriska kurserna och för seminarieverksamheten, vilket visat sig vara en viktig förutsättning för kvalitet och genomströmning men även av studiesociala skäl.

Antagningsproceduren görs i flera steg. Först görs en systematisk genomgång av de sökandes meriter, där representanter för de olika forskargrupperna ansvarar för den innehållsliga granskningen. Därefter sker intervjuer med ett urval sökande, varefter en slutlig rangordning görs. Ordförande i HLK ansvarar för intervjuerna, där även studierektorn för forskarutbildningen, ansvarig för relevant forskargrupp och prefekten deltar. Beslutet bereds av handledarkollegiet, som föreslår antagning till dekanus ([Länk 8](#) och [Länk 9](#)).

Den aktuella doktorandgruppen utgörs av 28 inskrivna studerande, av vilka 26 finns förtecknade i UKÄ:s lista (22 kvinnor och 4 män). En av de övriga registrerades före 2001 och har endast redovisat begränsad aktivitet de senaste 5 åren, medan en annan har studieuppehåll. Två av dessa 26 har inte registrerat någon aktivitet ht 2016. Sex av doktoranderna har en anställning hos kommunala skolhuvudmän och bedriver sina forskarstudier på uppdrag av hemkommunen. Två studerande har en anställning som adjunkt vid universitetet. I stort sett samtliga har en bakgrund inom utbildningssektorn.

Då LNU utgörs av två campus genomförs många av de seminarier eller arbetsmöten som ges via digital länk. Universitetet har ett konferenssystem, som möjliggör för bildbaserad kommunikation mellan Kalmar och Växjö för att reducera den tid som läggs på resor. Då några doktorander bor på annan ort kan också de erbjudas möjligheter att delta i sammanträden eller seminarier via länk. De obligatoriska kurserna samt det högre seminariet förutsätter dock fysisk närvaro antingen i Kalmar eller i Växjö.

Sedan utbildningen startade har 69 doktorander antagits mot doktorsexamen (44 kvinnor) samt 17 mot lic-examen (15 kvinnor). Fem av dem med lic-examen har gått vidare mot doktorsexamen. Det innebär att totalt 81 studerande antagits till utbildningen. Den senaste antagningen gjordes 2015–2016, då 13 doktorander antogs. Fem av dessa hade en lic-examen förvärvat vid andra lärosäten. Ytterligare en doktorand, som är anställd vid bildinstitutionen, och som tidigare tagit en lic-examen vid LNU antogs också till en andra etapp mot doktorsexamen.

I det urval av doktorander som gjorts slumpmässigt med tanke på granskning av ISP, ingår ett par doktorander som gjort långvariga uppehåll eller som haft mycket begränsad aktivitet de senaste åren, men som ändå är registrerade. Där ingår också några som är antagna till den forskarskola som ges på uppdrag av skolhuvudmän inom förskoleområdet, där lic-examen utgör målet.

Systematisk uppföljning av forskarutbildningsmiljön

Totalt har 42 studerande (24 kvinnor) avlagt doktorsexamen vid LNU. Sex studerande (fem kvinnor) har avlagt licentiatexamen. Av de 81 som antagits till utbildningen har 48 tagit ut en examen. Av de totalt 81 antagna är 27 doktorander fortfarande registrerade² och 23 av dessa är aktiva. Det ger en genomströmning om 83 %, baserat på antalet examina och aktiva. Av dem som avbrutit sina studier vid LNU finns det några som slutfört sina forskarstudier vid andra lärosäten. Ett par doktorander har avbrutit sina studier av personliga skäl.

Handledarkollegiet sammanträder tre gånger per termin i form av halvdagsmöten. Handledarkollegiets arbete har under de senaste åren varit inriktat på forskarutbildningens kvalitet, vilket har inneburit att olika policydokument utarbetats och antagits. Det gäller dels innehållet i de funktioner som är relaterade till utbildningen såsom studierektorsuppdraget, styrgrupp för forskarutbildningens innehåll och genomförande samt kvalitetsrådets ansvarsområden (se nedan), dels olika inslag i forskarutbildningen såsom antagningsprocedurer och seminariebehandling av avhandlingsarbeten.

Professorer, examinatorer och forskningsledare ingår i *pedagogikämnets kvalitetsråd*, som ska ha en kvalitetsdrivande funktion. Ärenden som aktualiserats genom HLK blir föremål

² En doktorand som finns med i registret över aktiva doktorander ht 2016 tog ut sin examen januari 2017.

för strategiska ställningstaganden i kvalitetsrådet, som även svarar för beredning av förslag till policybeslut som antas av HLK. Kvalitetsrådets uppdrag innebär att utforma strategier för att stärka ämnets forskningsverksamhet samt bereda de kvalitetsfrågor som rör forskarutbildningen och personalens meriteringsärenden ([Länk 7](#)).

För frågor som rör genomförandet av utbildningen finns en *styrgrupp för forskarutbildningen* utsedd, som utgörs av ordförande i handledarkollegiet och studierektor samt representanter för kursansvariga lärare och professorer, vilken svarar för fortlöpande samordning av forskarutbildningens olika kurser. I styrgruppens uppgifter ligger även att planera och organisera i vilken ordning kurserna ges, bedöma behov av kurser samt revidera kursernas innehåll (litteratur/uppgifter etc.), utse kursansvariga och föreslå examinatorer för respektive kurs samt i samråd med prefekt ge förslag på hur kurserna ska bemannas.

Fakulteten genomför också uppföljningar av forskarutbildningsmiljön inom de ämnen som ingår i ansvarsområdet. En inventering och värdering av samtliga forskargrupperns arbete genomfördes senast 2015. En särskild genomlysning av pedagogikämnets utbildnings- och forskningsverksamhet genomfördes 2016 av professor Carsten Ljunggren, Örebro universitet till följd av utfallet av UKÄs utvärdering av utbildningar på grund- och avancerad nivå. UKÄ-utvärderingen och Ljunggrens granskning ledde till ett omfattande förbättringsarbete inom utbildningarna på grund- och avancerad nivå.

Värdering

Den pedagogiska forskarutbildningsmiljön vid LNU är både växande och dynamisk samtidigt som det finns en ambition att hålla samman forskning, utbildning och samverkan. Arbetet de senare åren har inneburit att både tydliggöra olika forskargrupperns innehållsliga identitet, och att ge möjligheter för dessa att utvecklas. Den forskning som bedrivs har inom vissa områden varit nationellt mycket framgångsrik – inte minst när det gäller att attrahera externa medel.

Forskarutbildningsmiljön bygger på ett samspel mellan de sex forskargrupperna, där forskarutbildningen, det högre seminarier och verksamheten inom handledarkollegiet och kvalitetsrådet utgör sammanbindande element. Det kollegiala engagemanget för forskarutbildningen är påtagligt stort, och det finns ett stort intresse för att medverka i utbildningen antingen som handledare eller i någon av forskarutbildningens kurser.

Organiseringen av forskarutbildningen och av det kvalitetsarbete som bedrivs i anslutning till denna har utvecklats under de senaste åren. De första åren var det i huvudsak de båda professorerna som höll i forskarutbildningen, även om handledningen kunde vara spridd på fler personer. Nu är det ett stort antal lärare som på olika sätt är involverade och engagerade i utbildningen. Den kvalitetsorganisation och de styrningsformer som utvecklats har enligt vår bedömning bidragit till att det är en mycket god forskarutbildningsmiljö som erbjuds doktoranderna. Detta visar också en jämförelse mellan utvärderingar gjorda 2006 och 2016. De nuvarande doktoranderna är generellt mer positiva till utbildningens innehåll och struktur.

Förhållandet att verksamheten är fördelad på två campus kräver särskild omsorg. Alla möten och seminarieverksamheten är länkade, så att deltagande är möjligt från både Kalmar och Växjö. Samtidigt innebär uppdelningen svårigheter vid informella sammanhang – spontana diskussioner om ett innehållsområde är inte lika lätta att föra via länk.

Den nyligen genomförda doktorandbarometern som gäller studiesituationen vt 2016, visar att samtliga svarande doktorander upplever stämningen inom forskarutbildningsmiljön som god och öppen, samtidigt som man mangrant upplever forskarutbildningen som positiv och stimulerande. Doktoranderna är också mycket positiva till pedagogikämnets seminarieverksamhet. Flertalet är också positiva till den tillgång till nationella och internationella nätverk som forskarutbildningsmiljön erbjuder.

Möjligheterna till externfinansiering har lett till att det skett en viss antagning av mindre grupper studerande mellan de planerade reguljära antagningarna. Härigenom har doktorander

finansierade av Världsbanken och lic-studerande finansierade av kommunala skolhuvudmän kunnat antas. De specifika villkor som rått för dessa grupper har samtidigt lett till att det föreläggat vissa svårigheter i att inkludera dem i den större miljön. Tanzaniadoktoranderna har bost och studerat i Växjö, men deras utbildning har uteslutande givits på engelska. Eftersom seminarieverksamheten i övrigt i huvudsak ges på svenska, har detta förhållanden försvårat deras deltagande i miljön. En successiv övergång till en allt högre andel seminarie- och utbildningsverksamhet på engelska framstår som en nödvändighet, om pedagogikämnet även fortsättningsvis ska kunna anta internationella doktorander.

Kommun-licentianderna har sin dagliga verksamhet i sina hemkommuner, och närvaron vid LNU koncentreras därför till undervisning, seminarier eller handledning.

Ett problem som uppmärksammas är doktoranders tendens till minskande deltagande i forskarutbildningsmiljön när kurstiden är slut och det är avhandlingsarbetet som fokuseras. Det ligger därför ett uppdrag till forskargrupperna att uppmuntra och stödja doktorandernas engagemang i verksamheten under denna senare del av utbildningen.

Ett annat problem är villkoren för deltagande adjunkter, som genomför forskarstudierna som kompetensutveckling. De ska under forskarstudierna helt eller delvis frigöra sig från sin tidigare undervisning. Detta har för vissa varit svårt, eftersom de efterfrågas även under doktorandtiden samtidigt som de också av strategiska skäl inte vill släppa kontakten med den verksamhet som de räknar med att återkomma till.

Ytterligare en komplikation utgörs av att vissa doktorander antagits till utbildningen med en lic-examen, medan andra ska genomgå hela utbildningen från början. Det påverkar förutsättningarna för kursverksamheten, då behovet av valbara kurser uppträder vid olika tillfällen. Lic-studierna har i allmänhet genomförts vid andra lärosäten, och då har man inte planerat för att uppsatsen skulle ges en fortsättning. Därför har ett kollegialt arbete bedrivits inom HLKs regi för att utforma en vägledning för hur den genomförda lic-uppsatsen ska kunna användas i det fortsatta arbetet mot doktorsexamen ([Länk 12](#)).

Slutligen bör förhållandet mellan antalet kvinnliga och manliga handledare framhållas som ett utvecklingsområde. De handledarteam som nu är aktiva speglar den aktuella könsfördelningen, och antalet kvinnliga docenter och professorer behöver utökas.

3. Utformning, genomförande, resultat

Inledningsvis beskrivs det kvalitetssystem som tillämpas i forskarutbildningen, varefter måluppfyllelsen för de utvalda examensmålen behandlas.

GENERELLT KVALITETSSYSTEM

Omsorgsfull antagningsprocedur

En förutsättning för den samlade kvaliteten är att så långt möjligt säkerställa att de som antas till forskarutbildningen förutom grundläggande och särskild behörighet även bedöms ha sådan förmåga i övrigt som behövs för att tillgodogöra sig utbildningen. Antagningsprocessen är därför omsorgsfullt utformad, vilket framgår av sid 7 och [Länk 8–Länk 9](#).

Uppföljning av individuella studieplaner

De individuella studieplanerna (ISP) följs upp årligen. Forskningssekreteraren håller tillsammans med studierektorn för forskarutbildningen koll på att varje studieplan blir föremål för genomgång av doktorand och handledare. När en ny ISP upprättats kontrolleras denna av forskningssekreteraren och studierektorn, och om utbildningen går helt planenligt skickas

denna direkt till dekanus för beslut. Om tveksamheter råder eller om avvikelser skett i förhållande till föregående plan, ska ISP behandlas av Handledarkollegiet.

För doktorander som antas med en lic-examen i bagaget blir den första ISPn särskilt betydelsefull. Den plan som görs för den fortsatta utbildningen innebär bl.a. att klargöra vilken roll lic-uppsatsen ges i det slutliga avhandlingsarbetet samt att göra en tydlig plan för studierna, med tanke på att studietiden är begränsad.

De individuella studieplanerna har efter hand fått en allt viktigare pedagogisk roll i utbildningen. Det är numera ett planeringsdokument som baseras på en utvärdering av den föregående periodens (vanligtvis ett år) verksamhet och på en bedömning av hur långt doktoranden kommit i förhållande till examensordningens mål. Det innebär att de ömsesidiga åtagandena inför den kommande verksamhetsperioden tydliggörs och dokumenteras. Tidigare versioner av ISP har varit mer tekniskt och byråkratiskt utformade och inte haft samma tydliga förhållande till examensordningen.

Kursvärdering och utvärdering av hela utbildningen

Rektor har inrättat en särskild grupp för arbetet att kvalitetssäkra och utveckla utbildningen på forskarnivå. Rådet är sammansatt med en representant från varje fakultetsområde (en professor i pedagogik) och ska även ge erfarenhetsutbyten över fakultetsgränserna.

De olika kurserna i forskarutbildningen utvärderas kontinuerligt. Det görs även mer samlade utvärderingar av utbildningen – såväl formativt under utbildningens gång som summativt efter genomförd utbildning. Den senast redovisade summativa utvärderingen gällde den utbildning som doktoranderna från Tanzania genomgått ([Länk 17](#)).

Universitetet genomför också med viss regelbundenhet en doktorandbarometer, som behandlar samtliga forskarutbildningsämnen. De rapporter som ges möjliggör såväl fördjupade granskningar av förhållandet inom enskilda forskarutbildningsämnen som mer komparativa analyser ([Wågman 2017](#)). Utvärderingarna visar i sin helhet på goda resultat. Doktorandbarometern visar att de allra flesta doktoranderna bedömer såväl utbildningen i sin helhet, som kursernas innehåll och genomförande samt den handledning som ges hålla god kvalitet.

Uppföljning av den allmänna studieplanen

Den allmänna studieplanen ses regelbundet över av Handledarkollegiet. Det har redan skett några revideringar av planen sedan den ursprungligen fastställdes, och den senaste versionen är från 2016, men ingen följer denna än. Behovet av valbara kurser har aktualiserats vid denna översyn, och uppdraget har givits till de olika forskargrupperna att utveckla nya kurser.

Arbetet med att forskarstuderande ska uppnå examensmålen

Till den allmänna studieplanen för utbildning på forskarnivå i pedagogik hör en bilaga, som utgörs av ”beskrivning av uppfyllelse av examensmålen inom forskarutbildningsämnet pedagogik” ([Länk 1](#)). Där beskrivs de olika obligatoriska kurserna, deras mål, innehåll och examinationsformer. För varje kurs som ges inom forskarutbildningen föreligger en kursbeskrivning, där lärandemål, innehåll och examinationsform finns beskrivna. I en matris finns också förhållandet mellan examensordningens mål och de olika kursernas ansvar i förhållande till respektive mål förtecknat ([Länk 2](#)).

Det åligger handledare och doktorandexaminator att gemensamt ansvara för att den forskarstuderande ges möjligheter att uppnå examensmålen. Examinatorn har det formella ansvaret. Examinationen av doktorsavhandlingen eller licentiatuppsatsen täcker inte samtliga examensmål i sin helhet. Handledare och examinator ska därför se till att samtliga mål täckts genom utbildningen. Examinator ska bl.a. ta ställning till valbara kurser och läskurser med tanke på examensordningens mål. Samtliga doktorandexaminatorer ingår också i kvalitetsrå-

det, vilket ska säkerställa en likvärdighet vid de bedömningar som görs. Till sin hjälp har de en matris med examensordningens mål och utbildningsinslag förtecknade ([Länk 2](#)).

Kvalitetssäkring av avhandlingar

Rutiner för seminariebehandlingen av avhandlingar är fastlagda i en särskild policy som föreligger som bilaga till ASP ([Länk 1](#) och [Länk 14](#)). Där framgår bl.a. vad som förväntas i samband med de olika seminarierna (planerings-, mellan och slutseminariet) av involverade parter (doktorand, huvudhandledare och opponent/diskutant). Vidare anges vad som förväntas ske efter seminarierna. Särskilt uppmärksammas slutseminariet. Efter genomfört slutseminarium involveras i allmänhet externa läsare av avhandlingsmanuset, innan detta går i tryck. I de fall en omfattande revidering krävs (mer än tre månaders heltidsarbete), ska institutionens studierektor sammankalla minst två seniora forskare, som tillsammans med examinator ska slutgranska ett reviderat manus. Detta ska ha godkänts av handledaren före slutgranskning.

Monografier har utgjort den dominerande formen för avhandlingar. HLK har för att stimulera till sammanläggningsavhandlingar formulerat ett principdokument, som ska underlätta för de nya doktoranderna att välja denna form ([Länk 13](#)). Genom medförfattande, inslag i obligatoriska kurser, valbara kurser såsom "Academic writing" samt särskilda skrivarinternat har avsikten varit att ge doktoranderna förutsättningar att lära sig behärska artikelformatet.

När forskarstudierna inte fungerar som planerat

I de fall en läsgrupp vid slutgranskningen konstaterar att avhandlingen inte håller en kvalitet som kan godtas, ansvarar studierektor för att samtala med prefekt, handledare och doktorand för planering av hur arbetet ska slutföras. Studierektor och handledare ansvarar för dokumentation av samtalen och att beslut skrivs in i den individuella studieplanen som därmed revideras. Doktorand kan med godkännande från handledaren ansöka om nytt slutseminarium. Datum för disputation fastställs när avhandlingens kvalitet bedömts ha tillräckligt hög kvalitet.

Allmänt gäller i de fall då forskarstudierna inte bedrivs som planerat, att ärendet anmäls till Handledarkollegiet. Studierektor utreder sedan tillsammans med handledare och doktorand ärendet, varefter HLK föreslår åtgärder.

MÅLUPPFYLLELSE – KUNSKAP OCH FÖRSTÅELSE

Vi har i redovisningen valt att dela upp examensmålen innehållsligt. Progressionsaspekten behandlas samlat under den första delen av examensmålet.

Bred kunskap och förståelse inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik

Introduktionskursen till forskarutbildning i pedagogik ([Länk 3a](#)) har syftet att ge en introduktion till forskarstudier och fortsatt forskning genom att behandla såväl praktiska villkor som principiella överväganden vid vetenskapligt arbete. Kursen avser vidare utgöra stöd för den inledande planeringen av de studerandes enskilda avhandlingsarbeten.

Kursen inleds med ett internat, där både doktorander och ämnets handledare deltar med syftet att doktoranderna ska få insikt i vilken forskning som bedrivs och i hur utbildningen är upplagd och organiserad.

Under kursen problematiseras den kunskapsbildning som sker vid universitet och högskolor. Den vetenskapliga verksamheten och dess sociala miljö ägnas särskilt intresse, till exempel svårigheterna att mäta och värdera vetenskaplig produktion och hur man kan förena individuell konkurrens med kollegialt samarbete. Seminariekulturen och den vetenskapliga diskussionen är andra viktiga frågor som tas upp. Ett centralt innehåll för kursen utgörs vidare

av de avhandlingar och disputationer som genomförs under kursperioden inom ämnet Pedagogik vid LNU eller annat universitet.

Två större examinationsuppgifter ingår. Här presenteras den första uppgiften.

Examinationsuppgift 1

I kursen behandlas ett antal olika förutsättningar och villkor för vetenskapligt arbete, såväl externa i samhället i stort som interna i den egentliga forskningen. Både faktiska begränsningar och framväxande möjligheter berörs. Skriv mot denna bakgrund ett reflekterande paper om runt 5–7 sidor där du analyserar och diskuterar de förändrade villkoren för vetenskaplig forskning, i synnerhet inom pedagogiken, gärna i relation till dina egna planer som forskare och ditt eget avhandlingsarbete. Du bör beakta förändrade samhällsliga villkor i forskningspolitik, rammar och resurser, olika etiska aspekter och frågor liksom den mer vetenskapsinterna utvecklingen inom vetenskapsfilosofi, pedagogisk teori eller metodologi.

Den andra uppgiften innebär att utifrån valda avhandlingar skriva ett reflektionspaper för var och en av dem (minst 3). I uppgiften ingår även att kritiskt granska såväl avhandling som offentlig granskning och försvar i samband med en disputationsakt. Den studerande presenterar sin granskning av den aktuella avhandlingen även muntligt i samband med ett för- och efterseminarium, där även pedagogikämnets representant i den aktuella betygsnämnden deltar.

Kursen *Pedagogik som vetenskap* ([Länk 3b](#)) utgörs av två delkurser, där den första har en inriktning mot pedagogikämnets samlade bredd, medan den andra ger en annan infallsvinkel på disciplinens bredd, genom att den är mer inriktad mot den forskning som bedrivs vid LNU. Kursmålen för den första delkursen är att de studerande ska utveckla:

- kunskap och kännedom om framväxten av pedagogik som vetenskap och dess etablering och utveckling i Sverige i ett historiskt perspektiv,
- kunskap om vilka perspektiv, traditioner och strömningar som varit dominerande samt vilka frågor den pedagogiska vetenskapen sökt besvara,
- kunskap om och en orientering i den svenska pedagogiska forskningens inplacering och betydelse i ett internationellt perspektiv,
- redskap för ett kritiskt perspektiv på sin egen pedagogiska forskning.

Kursen ger en internationell idéhistorisk överblick av framväxten av pedagogik som vetenskap och historiskt betydelsefulla gestalter introduceras. Den svenska pedagogikforskningens relation till närliggande vetenskaper belyses liksom etablerade traditioner och brytpunkter inom vetenskapen. I kursen görs internationella utblickar bl.a. genom att de forskarstuderande får orientera sig i vilka internationella tidskrifter svenska pedagogiska forskare skriver och hur deras relationer till de internationella forskningsfälten ser ut. Kursen behandlar vidare frågor om pedagogikens relation till utbildningsvetenskap och den pedagogiska vetenskapens samhällsliga plats och status nationellt och internationellt.

Inom kursen skriver de forskarstuderande om den pedagogiska vetenskapens uppgifter genom att göra någon/några av följande uppgifter:

Examinationsuppgift 2

- Levererar en kritisk granskning av artiklar som behandlar frågor om vad som karaktäriserar pedagogik som vetenskaplig disciplin,*
- tar utgångspunkt i internationella artiklar som behandlar det kunskapsintresse/ avhandlingstema de forskarstuderande har och gör en sammanställning av artiklarnas bärande argument samt kommenterar dessa kritiskt, iii) redovisar ett utkast (pm) till egen avhandling som ska innehålla teorier, metoder och resultat,*
- gör en kunskapsöversikt av forskningsområdet gällande det problemområde den kommande avhandlingen avser behandla.*

I en annan uppgift ska doktoranderna diskutera pedagogisk-filosofiska idéer i relation till aktuell utbildningspolitik, samt i ett större slutpaper utforma en avhandlings-pm, alternativt utveckla något av de teman som behandlats under kursen.

Den första metodologikursen *Metodologi och metod inom pedagogiken I* ([Länk 3c](#)) behandlar centrala metodologier och metoder för analys av kvalitativa data inom pedagogikdisciplinen samt förhållandet mellan metodologi – metod – analys. Kursen är inriktad mot hur övergripande metodologiska utgångspunkter kan omsättas i olika empiriska metoder och analyser. Ett särskilt syfte är att bredda och fördjupa forskarstuderandes förmåga att problematisera det egna avhandlingsarbetet i förhållande till olika kvalitativa metodologiska ansatser.

Efter avslutad kurs ska den forskarstuderande visa på kunskaper om, förståelse för samt tillämpning av:

- skilda metodologiska utgångspunkter för kvalitativ forskning,
- undersökningsmetoder för kvalitativa data,
- analysmetoder för kvalitativa data.

Ansatser som behandlas är Etnografi, Grundad teori, Diskurs- och textanalys, Komparativ analys och Mixed-methods.

Examinationen utgörs av att de forskarstuderande fortlöpande, under kursens olika delmoment, prövas i att planera för och självständigt samla in olika typer av datamaterial (observation, intervju, texter) samt att tolka och analysera dessa. I dessa moment får de vidare reflektera över sin användning av teori och teoretiska begrepp som analysverktyg i mötet med den empiriska vardagsverkligheten.

I avsikt att svara upp mot breddmålet ingår också en fakultetsgemensam kurs i *vetenskapsteori för doktorander* om 7,5 hp ([Länk 3d](#)). Kursen mål är att de studerande ska utveckla:

- kännedom om grundfrågor i den moderna vetenskapsteorin samt den historiska utvecklingen av dessa frågor,
- förmåga att självständigt förhålla sig till vetenskapsteoretiska frågor av relevans för den egna disciplinen och det egna avhandlingsarbetet,
- förmåga att kritiskt utvärdera och relatera olika vetenskapsteoretiska ståndpunkter,
- förmåga att självständigt reflektera över förhållandet mellan naturvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap.

Progression, examensmål, lärandemål, lärandeaktiviteter och examination

Kursdelens omfattning av forskarutbildningen har bibehållits, då HLK bedömt att förutsättningarna att nå examensordningens mål härigenom underlättas. Progression sker under forskarutbildningen såväl på bredden som på djupet. Utbildningen är upplagd så att den inleds med en breddkomponent, som följs av en fördjupande komponent. *Pedagogik som vetenskap I* ger en bredare orientering av pedagogikämnets forskning, varefter *pedagogik som vetenskap II* ger möjlighet till fördjupning inom de teman som pedagogikämnets sex forskargrupper behandlar. Den inledande metodologikursen ger en bred orientering med huvudsakligt fokus på forskning som baseras på kvalitativa data, medan det i en efterföljande metodologikurs ligger en betoning på former för analys av kvantitativa data (se ovan), där också metodkombinationer diskuteras. De forskarstuderande kan sedan fördjupa sina metodologiska kunskaper genom valbara kurser.

De valbara kurserna ger de studerande möjlighet att både bredda och fördjupa sin kompetens i förhållande till examensordningens mål. Parentetiskt ska sägas att utbudet av valbara kurser har varit begränsat vid LNU, och doktoranderna har därför uppmuntrats att välja relevanta kurser vid andra lärosäten i landet eller utomlands.

De uppgifter de forskarstuderande ställs inför är inledningsvis begränsade. Det är i allmänhet papers som ska redovisas individuellt, och som kan ta en till två veckors arbete i anspråk. Andra lite större uppgifter tar fler veckor i anspråk och avser binda ihop innehållet i en kurs.

Utbildningen bygger på fysisk närvaro, på skrivna texter och på kommunikation. Eftersom många av examensordningens mål uppnås genom ett samspel mellan utbildningens

kursdel och avhandlingsarbetet, är förhållandet mellan dessa båda delar väsentligt. Den planering som görs i samband med att den individuella studieplanen utformas och följs upp är särskilt betydelsefull med avseende på progression. ISP-mallen har reviderats, och den senaste versionen innebär att man minst en gång per år ska ta ställning till graden av måluppfyllelse för vart och ett av examensordningens mål.

Till forskarutbildningen i pedagogik har antagits doktorander med en lic-examen som är förvärvat vid andra lärosäten. Vi har tidigare beskrivit arbetet med att utveckla principer för hur den genomförda lic-uppsatsen ska kunna användas i doktorsavhandlingen.

Systematisk uppföljning av måluppfyllelsen

Den genomförda doktorandbarometern visar att ungefär tre fjärdedelar av de svarande doktoranderna bedömer att utbildningen i hög grad givit dem möjligheter att förvärva en bred och systematisk kunskap inom forskningsområdet. Att inte samtliga studerande bedömt måluppfyllelsen som hög förklaras med att gruppen svarande doktorander till hälften utgörs av relativt nyantagna (ht 2015 eller vt 2016), som ännu inte genomgått samtliga breddkurser. De doktorander som kommit längre i sin utbildning har i hög grad upplevt sig ha nått examensordningens mål.

Värdering

De senaste åren har ett omfattande arbete bedrivits för att säkerställa att forskarutbildningen håller en hög kvalitet. Det har inneburit att tillskapa en kvalitetsorganisation, där ansvar och uppgifter är reglerade, men även att utveckla policydokument och rutiner så att de forskarstuderande ska utveckla både en bred kunskap gällande pedagogik som vetenskap och ett ordentligt djup inom ett eget valt och avgränsat område. Flera kurser ska bidra till att de studerande utvecklar denna bredd och pedagogiska allmänbildning.

De som följer den reguljära forskarutbildningen uppfyller enligt vår bedömning mycket väl detta examensmål. Såväl en genomgång av de redovisningar som lämnats (blir alltför omfattande att infoga i redovisningen) som de utvärderingar som genomförts visar detta. Den lic-forskarskola som ges på uppdrag av regionala skolhuvudmän har inneburit att breddmålet givits en något mer begränsad innebörd. De studerande är samtliga verksamma inom förskoleområdet och uppdragsgivaren har ställt krav på att utbildningen ska ha direkt relevans för den egna verksamheten. Därför har djupet prioriterats, och bredden har bedömts vara rimlig med avseende på att det är lic-examen som avses samt med tanke på att utbildningen avser stödja professionsutveckling.

Uppföljningen av ISP ur ett progressionsperspektiv är något som behöver utvecklas. Den nya versionen innebär att en bedömning ska göras av graden av måluppfyllelse vid varje avstämningstillfälle. Det råder en viss osäkerhet bland doktorander och handledare om hur graden av måluppfyllelse ska beskrivas i procentuella termer. Det krävs en mer kontinuerlig dokumentation av varje doktorands arbete, för att en sådan uppföljning ska kunna göras med god precision. Arbetet med ISP som ett pedagogiskt instrument kan också utvecklas. ISP har i högre grad fyllt en funktion av studiedokumentation än att utgöra ett pedagogiskt redskap.

MÅLUPPFYLLELSE – FÄRDIGHET OCH FÖRMÅGA

Visar förmåga att planera och bedriva forskning inom givna tidsramar

Avhandlingsarbetets olika steg innebär att den studerande ska visa sin förmåga att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar. Enligt fastlagda principer för seminariebehandling av avhandlingsarbetet ([länk 14](#)) avser det första *planeringsseminariet* att pröva doktorandens plan för uppläggning av den

eller de studier som avses ligga till grund för avhandlingen. Det ska föreligga en konkret plan för avhandlingsarbetet, som inkluderar en tidsplan. Examinatorn är tillsammans med en doktorandkollega formativ granskare av denna plan. *Mellanseminariet* innebär en avstämning i förhållande till den långsiktiga planen och planering av det fortsatta arbetet, och slutseminariet en kritisk genomlysning som ska ligga till grund för planering av det slutliga arbetet.

Den handledning som ges under arbetet är strukturerad så att en tidsplanering görs för olika delmål (planerings-, mellan- och slutseminarier). Planeringseminariet bör enligt föreliggande policy hållas termin två eller tre efter antagning som heltidsstuderande, mellanseminarium i allmänhet då det återstår cirka ett år till ett tilltänkt slutseminarium och slutseminarium då det inte bedömas kvarstå mer än tre månaders heltidsarbete till färdigt manus. Det är sedan doktorandens ansvar att hålla tidsramarna. Handledningstillfällena är också planerade arbetsmöten, där doktoranden i allmänhet ska lämna in texter och frågor i god tid inför mötet.

Under introduktionskursen ingår ett moment med syftet att de studerande ska bli förtrogna med en doktorsavhandling, de kvalitetskrav som ställs och vad själva examinationen innebär. Boken *”Om kriterier för avhandlingar – form, struktur, innehåll och socialisation”* utgör kurslitteratur och presenteras av en av författarna. Därefter ska de studerande i anslutning till aktuella disputationer vid ett förseminarium respektive ett efterseminarium reflektera över och diskutera avhandlingens och disputationens kvalitet.

Ett flertal andra uppgifter inom forskarutbildningen innebär att de studerande ställs inför uppdraget att genomföra mer eller mindre komplexa uppgifter inom givna tidsramar. De inledande introduktions- och metodologikurserna innehåller flera uppgifter av detta slag. Eftersom många skriftliga redovisningar även ställer krav på muntlig diskussion bygger utbildningen på att de studerande genomför sina uppgifter inom gällande tidsramar.

Under utbildningen ställs de studerande inför uppdrag som innebär att kritiskt granska varandras arbeten. Exempelvis ska varje doktorand tillsammans med en senior forskare vara diskutant vid planerings- och mellanseminarier för andra doktoranders arbeten.

I detta sammanhang vill vi också nämna andra exempel på uppgifter som de studerande erhållit. En grupp doktorander medverkade 2012 i ett temanummer av *Utbildning och demokrati – Kunskaper för en ny tid* (Lund & Sundberg, 2012), som behandlade diskursanalys, policyförändringar och kunskapspraktiker. Deras handledare var redaktörer för temanumret, och doktorandernas uppgifter var att bidra med artiklar baserade på deras avhandlingsarbete.

Följande uppgifter hämtade ur kursen *Metodologi och metod inom pedagogiken, delkurs I* utgör exempel på relevanta inslag med tanke på det aktuella examensmålet, men de är även relaterade till flera av övriga mål som är aktuella i utvärderingen;

Examinationsuppgift 3

De 7 artiklarna/bokkapitlen är tänkta att läsas i en viss ordning 1–7, se MyMoodle. Ni förväntas läsa alla texter, MEN kommer att få ett huvudansvar för en av dessa! Er uppgift inför seminariet är att förbereda en sammanfattning (ca 10–15 min) av den text som ni tilldelats samt att förbereda 2 stycken frågor och leda en diskussion om dessa vid seminariet.

Syftet med momentet är att skapa en gemensam förståelse för hur man på olika sätt inom kvalitativ forskning har diskuterat frågan om vad som är ett ”case”, om hur den kvalitativa forskningen på olika sätt diskuterat relationen mellan teori - evidens – analys samt hur olika metoder kan kombineras för att stärka forskningens generaliserbarhet.

Systematisk uppföljning av målpuffyllelsen

Doktorandernas avhandlingsseminarier blir föremål för en samlad granskning vid det Högre seminariet. Den uppföljning som genomförs årligen av den individuella studieplanen innebär att doktorandernas avhandlingsseminarier dokumenteras liksom deras förmåga att hålla givna tidsramar följs upp. De doktorander som inte lämnar in arbeten i tid eller som vid uppföljningen av ISP visar avsteg i förhållande till planerade tidsramar blir föremål för åtgärder av handledarteamet och examinatorn.

En av frågorna i den genomförda doktorandbarometern gällde om doktoranderna upplevde att de genom utbildningen utvecklat sin förmåga att genomföra arbetsuppgifter inom givna tidsramar. 78 % av doktoranderna ansåg detta.

Av den genomströmningsstatistik som föreligger framgår att den totala studietiden för de allra flesta som disputerat inte överskrider den planerade. Den genomsnittliga bruttostudietiden för doktoranderna vid LNU är 11,2 terminer (vilket inkluderar institutionstjänstgöring, föräldraledighet, m.m.), men nettostudietiden ligger på i genomsnitt under fyra års tid. I de fall där studietiden överskrider den stipulerade, har orsakerna varierat från personliga problem till en alltför omfattande institutionstjänstgöring vid sidan om forskarstudierna.

Värdering

Doktoranderna ställs i flera sammanhang inför uppgifter som innebär att planera och genomföra större uppgifter inom givna tidsramar. De olika stegen i avhandlingsarbetet utgör de mest signifikanta. I allmänhet håller doktoranderna sin tidsplanering och visar därigenom att de uppfyller examensordningens mål i detta avseende. Genom att de studerande i de obligatoriska kurserna ställs inför allt mer komplexa uppgifter stegras kraven efter hand. Genom det nära samarbetet mellan handledarteamet och doktoranden under avhandlingsarbetet klarar de allra flesta doktoranderna av att disputerat inom de tidsramar som är fastställda. I de fall där tidsplanerna inte kunnat hållas, har det varit personliga skäl eller en alltför krävande arbetssituation vid sidan om forskarstudierna som spelat in. Genomströmningsstatistiken visar också att de allra flesta doktoranderna disputerar i enlighet med den tidsplan som gjorts upp.

I nationella och internationella sammanhang presentera och diskutera forskning

Doktoranderna uppmuntras att delta i både nationella och internationella konferenser. De har en "ekonomisk ryggsäck" om 40' kr under studietiden, som bl.a. ska göra det möjligt för dem att delta i såväl nationella som internationella konferenser ([Länk 15](#)). Forskningsgrupperna kan också bidra till finansieringen av deltagandet. Genom de nätverk som forskargrupperna verkar i, ger konferenserna också möjlighet för doktoranderna att knyta egna kontakter. Doktorander kan då även i början av sin studietid bjudas med på internationella konferenser utan något presentationskrav, för att lära sig hur konferenser fungerar.

I flera uppgifter under utbildningen ska de studerande presentera och diskutera sin forskning. Under avhandlingsarbetet ställs de inför flera seminarier, då de ska presentera och diskutera både det egna och andras arbeten. De båda uppgifter som nämndes ovan – temanumret i Utbildning och demokrati, och diskutantuppgiften i den internationella konferensen – är relevanta exempel även i detta sammanhang.

En valbar kurs har det explicita målet att den studerande ska kunna visa sin förmåga att muntligt eller skriftligt presentera och diskutera forskning i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt. Kursen har inneburit att den studerande skriver en artikel som ska kunna publiceras i en nationell eller internationell tidskrift eller gör en posterutställning eller annan form av visuell representation som kan användas i syftet att presentera och diskutera forskning i olika typer av kontexter.

Doktoranderna i den pågående utbildningen ska inom ramen för en av de valbara kurserna medverka i en internationell forskningskonferens – *Teachers matter* – som LNU ansvarar för och vara diskutanter på arbeten som presenteras.

Exempel på presentationer som genomförts är en doktorand som studerar kroppsligt lärande av relevans för det idrottsvetenskapliga området, som presenterat sitt avhandlingsarbete vid en idrottsvetenskaplig konferens. De studerande som följer lic-forskarskolan har pre-

senterat både papers och posters vid en internationell konferens som behandlade forskning om mindre barn och förskolan.

Två doktorander från forskargruppen för Barn och barndomskollegiet deltog i en forskarutbildningskurs som hölls i Stavanger. Kursen gick som ett internat en vecka och erbjöd förutom kursinnehåll möjligheter att ingå i nätverk med både andra doktorander och seniora forskare från Danmark, Finland Island, Norge och Sverige.

Systematisk uppföljning av måluppfyllelsen

Deltagande i konferenser dokumenteras och följs generellt upp i den individuella studieplanen. Examensmålet har på gruppnivå följts upp för den senast antagna kohorten med avseende på såväl planerade som genomförda insatser vid nationella och internationella konferenser, där vissa kan ha varit mer tematiskt organiserade och andra mer generella.

Villkoren för doktoranders deltagande i konferenser och utbildningar utomlands, har återkommande behandlats inom HLK. Det finns ett principbeslut som innebär att HLK uppmuntrar till och om möjligt bidrar ekonomiskt till doktoranders utlandsvistelser.

Doktorandbarometern ([Wågman 2017](#)) visar att det stora flertalet doktorander anger att de presenterat och diskuterat forskningsresultat nationellt eller internationellt. Det förekommer dock att studerande gjort detta i mindre grad. Det har i princip varit regel att doktoranderna deltar i internationella konferenser, och institutionen har varit generös med att bidra ekonomiskt utöver den ryggsäck som varje doktorand har.

Värdering

Doktoranderna vid LNU har i allmänhet presenterat och diskuterat sin forskning vid de nordiska forskningskonferenser som NERA anordnat. Det har även förekommit att doktorander givits möjlighet att göra motsvarande presentationer i den europeiska konferensen EERA. Det är vår bedömning att de doktorander som ingår i förevarande utvärdering kommer att uppfylla detta examensmål mycket väl. Genom att doktoranderna anknyts till forskargrupper, som var och en är aktiva både nationellt och internationellt, ges de möjlighet att presentera och diskutera sin forskning i olika sammanhang. Den systematiska uppföljning som görs ska säkerställa att detta mål nås av samtliga doktorander.

De tränas under utbildningen genom seminarier och genom diskutantuppgifter de erhåller att presentera och försvara sina arbeten. Avsikten är att de ska få möjlighet att träna på hemmaplan, innan de får agera nationellt och internationellt. Doktorander som har en annan huvudman kan vara svårare att få att delta i internationella konferenser. Där ligger fokus istället på att presentera sin forskning för nationella intressenter.

Dock kan de ekonomiska förutsättningarna innebära begränsningar. Grunden för deltagandet föreligger i "doktorandryggsäcken", och denna ska även täcka andra ändamål, såsom språkgranskning och valbara kurser vid andra lärosäten. För närvarande pågår en utredning för att säkerställa att likvärdiga ekonomiska förutsättningar kan erbjudas doktoranderna.

Bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande

Närheten till samhällets pedagogiska verksamheter är betydelsefull på flera sätt. Genom en praktiktäta forskning, där det i många fall handlar om ett kritiskt förändringsperspektiv uppmuntras doktoranderna att genom sina avhandlingsprojekt bidra till samhällets utveckling.

Många doktorander har därför valt avhandlingsämnen som är inriktade på att kritiskt granska eller bidra till förändring av förskolan eller skolan i något avseende. Det kan gälla läroplansteoretiska projekt som rör skolans styrning, men även praktiskt inriktade interveneringar, där syftet mer påtagligt är att förändra.

Ett exempel utgörs av en av de nyligen antagna doktoranderna (med lic-examen), som genom sitt avhandlingsarbete vill utveckla förskolans arbete med att möta nyanlända barns föräldrar och genom forskningscirkel skapa en flerspråkig miljö i förskolan.

Det samarbete som genom Världsbankens försorg kunnat realiserats med universitetet i Dar es Salaam, och som inneburit att fyra lärare därifrån givits möjlighet att genomgå forskarutbildningen, har haft en tydlig inriktning mot att utveckla den pedagogiska verksamheten där. För att avhandlingsprojekten skulle få en relevant inriktning och förankring i den lokala kontexten har doktorandernas handledare vid ett par tillfällen besökt Dar es Salaam och under doktorandernas guidning satt sig in i de villkor som avhandlingarna ska bidra att förändra. De fyra doktoranderna har samtliga disputerat och har börjat på arbetet med att försöka realisera de förändringar som avhandlingsprojekten lade grunden till. En uppföljning planeras våren 2017, då de nydisputerade lärarna ska ges möjlighet till fortsatt samarbete och stöd från LNU.

Fem doktorander har kvar sin anställning i den kommunala verksamheten och bedriver sina avhandlingsprojekt med utgångspunkt tagen i den egna praktiken. Flera licentiander arbetar exempelvis med att utveckla olika former av dokumentation inom förskolan.

Ett syfte med att göra en antagning baserad på kohorter är att de forskarstuderande ska etablera en egen lärandegemenskap utöver den de ingår i tillsammans med respektive forskargrupp. Seminarieformen genomsyrar de obligatoriska forskarutbildningskurserna, samtidigt som de studerande uppmuntras att lägga fram textunderlag till de tematiska seminarierna eller högre seminariet. Under de kvalitetsdagar som genomförts har också vikten av att doktoranderna etablerar egna informella fora som stöd för forskarutbildningens genomförande lyfts upp.

De allra flesta avhandlingsprojekten anknyter på något sätt till lärandefrågor. Det kan gälla styrningsfrågor, institutionella villkor för lärande och faktiskt lärande i olika sammanhang. Ur det perspektivet handlar hela forskarutbildningen om att realisera målet att stödja andras lärande. Här vill vi även återknyta till de planerings- och mellanseminarier men även slutseminarier, där doktoranderna genom rollen som diskutant eller som seminariedeltagare har uppgifter att konstruktivt kritiskt bidra till doktorandkollegornas arbete.

Slutligen utgör den institutionstjänstgöring om 20 % som alla med anställning vid universitetet erhåller ett medel för att nå detta mål. Undervisningen genomförs i allmänhet inom lärarutbildningen. Den är frivillig, men alla nuvarande doktorander har valt att medverka.

Systematisk uppföljning av måluppfyllelsen

Målet följs upp i den individuella studieplanen. När doktoranderna värderar sin utbildning menar de allra flesta doktoranderna att de genom utbildningen utvecklat sin insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar. De flesta (78 %) tycker också att utbildningen givit dem möjlighet att bidra till andras lärande. När de specifikt värderar seminariekulturen, upplever de allra flesta de diskussioner som förs som konstruktiva och engagerande.

Värdering

Dessa examensmål är det inte någon enskild kurs som har ett huvudansvar för. Det är snarare hela forskarutbildningens uppläggning och genomförande som ska ligga till grund för att de studerande ska nå detta mål. För att stödja andras lärande är seminarieformen betydelsefull. Seminariet genomsyrar samtliga kurser och dessutom finns det specifika seminarier, där det högre seminariet är gemensamt för samtliga doktorander. Seminariets form har ägnats mycket uppmärksamhet. Avsikten har varit att förändra en tidigare upplevelse av att det fanns en talordning som baserades på graden av formell kompetens. De resultat som framkommer av genomförda utvärderingar visar att samtalsklimatet nu upplevs som öppet, fritt och kritiskt, vilket är en förutsättning för lärandet generellt. De uppgifter de studerande ställs inför som innebär kritisk granskning av doktorandkollegernas arbeten ska också bidra till att de når detta

mål. Institutionstjänstgöring, som doktoranderna anställda vid LNU genomför, bidrar också till måluppnåelsen.

För att bidra till samhällets utveckling är avhandlingsämnet betydelsefullt. De forskargrupper som finns har samtliga en nära samverkan med samhället. Vid den procedur som föregick antagningen ägnades de studerandes avhandlingsplaner stor omsorg. De fick till ansökan bifoga en preliminär avhandlingsplan, och den samhällseliga relevansen var ett av de kriterier som användes vid den bedömning som gjordes.

MÅLUPPFYLLELSE – VÄRDERINGSFÖRMÅGA OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Visa intellektuell självständighet och göra forskningsetiska bedömningar samt insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar och människors ansvar

De studerande ställs kontinuerligt under utbildningen inför uppgifter som avser utveckla deras förmåga att visa intellektuell självständighet och vetenskaplig/forskningsmässig redlighet. Nedan visas ett exempel på uppgift som ges inom kursen *Metodologi och metod inom pedagogiken I*. De redovisningar som görs är genomgående individuella bl.a. för att säkerställa att var och en har uppnått examensordningens mål.

Examinationsuppgift 4

Inför examinationsseminariet den 8/12 författas en cirka 8 sidor lång text (1,5 radavstånd, storlek 12). I examinationsuppgiften vidareutvecklas den tidigare seminarieuppgiften med hjälp av de erfarenheter som delkursens olika moment gett. Texten ska hålla hög kvalitet och kontinuerligt angöra till den litteratur som berörts. Texten kan formuleras och struktureras på olika sätt, men bör på något beröra följande punkter/frågor:

- *Diskutera etnografins möjligheter och begränsningar vad gäller metodologi och kunskapsproduktion.*
- *Reflektera över hur du har lärt dig att teoretisera, hur du använder teori och låter teori utvecklas i mötet med den empiriska vardagsverkligheten.*
- *Reflektera över etiska förhållningssätt och dilemman på "ditt" fält, i relation till ditt empiriska material, dig som forskare och som "privatperson".*
- *Reflektera över etnografiskt skrivande och "fila på" ett konkret exempel på hur du vill skriva etnografi utifrån de egna observationerna och utförd intervju under kursens gång.*

Fundera genomgående i skrivprocessen över innebörden av etnografiska metoder och etnografiskt skrivande. Under examinationsseminariet förväntas varje enskild deltagare att dels försvara sitt eget arbete, dels kommentera och kritiskt diskutera andras.

Arbetet med att nå målet "att kunna göra forskningsetiska bedömningar" illustreras i det följande. Två lärare vid institutionen, som tidigare ingått i Etikprövningsnämnden i Linköping, har under flera år svarat för en valbar etikkurs. Nu har den valbara kursens mål och innehåll bakats in som ett av flera perspektiv som avser genomsyra utbildningen i sin helhet. De aktuella målen är:

Efter avslutad kurs förväntas den studerande kunna:

- tillämpa de etiska riktlinjer och lagar som ställer krav på forskning
- redovisa och argumentera för etiskt välgrundade val i forskningsprocessen.

Under introduktionskursen introduceras detta perspektiv genom att de studerande ställs inför följande uppgift, som föregåtts av bl.a. två undervisningspass då etiska aspekter av vetenskapligt arbete belysts.

Examinationsuppgift 5

Vid förra seminariet aviserade vi en uppgift inför seminariet 21 april, nämligen att skriva en text på 4–5 sidor, där en publicerad vetenskaplig text (avhandling, forskningsrapport, artikel) granskas ur forskningsetiska aspekter. Ni kan välja en avhandling ni läst inom ramen för disputation-kursen eller någon annan text – och då gärna någon som har relevans för ert avhandlingsarbete. Vid granskningen ska ni utgå från God forskningssed (referenslitteratur) och de anvisningar som finns i VR:s dokument (delades ut på seminariet och det kan laddas ned via Codex). Reflektera gärna över alternativa sätt att genomföra ifrågavarande studie.

Vid de seminarietillfällen då avhandlingsarbetet granskas (planerings-, mellan- och slutseminarier) utgör det etiska perspektivet ett av de områden som ska behandlas. Det ingår enligt den policy som föreligger ([Länk 14](#)) att försvara och diskutera undersökningsplanen ur ett forskningsetiskt perspektiv. Perspektivet ska sedan följas upp vid såväl mellan- som slutseminariet. De forskningsetiska frågorna behandlas i övrigt i handledningen. I ISP ska doktoranden även ta ställning till om en forskningsetisk bedömning krävs.

Vetenskapens möjligheter och begränsningar behandlas i flera kurser. I *introduktionskursen* behandlas den kunskapsbildning som sker vid universitet och högskolor. Den vetenskapliga verksamheten och dess sociala miljö ägnas särskilt intresse, till exempel svårigheterna att mäta och värdera vetenskaplig produktion och hur man kan förena individuell konkurrens med kollegialt samarbete. *Pedagogik som vetenskap I* har bl.a. syftet att orientera de studerande om den svenska pedagogiska forskningens inplacering och betydelse i ett internationellt perspektiv. Genom den inledande *metodologikursen* ska de studerande utveckla kritiskt förhållningssätt till etablerade och framväxande metodologiska ansatser för att hantera praktiska forskningsfrågor och analyser av kvalitativa data inom samhällsvetenskaperna. Den fakultetsövergripande kursen *Vetenskapsteori för doktorander* behandlar också dessa frågor. Se tidigare exempel på mål och examinationsuppgifter.

Systematisk uppföljning

Dessa mål följs upp kontinuerligt under utbildningen och prövas i ett flertal examinationsuppgifter. Vidare kan särskilt framhållas uppföljningen av de forskningsetiska frågorna som blir föremål för granskning i samband med varje station (planerings-, mellan- och slutseminarium) av avhandlingsarbetet ([Länk 14](#)).

Värdering

Hela utbildningen går ut på att utveckla kritiska intellektuellt självständiga forskare. Genom att de studerande kontinuerligt får skriva och formulera sig i text och därefter diskutera och försvara sina tankar i seminarieform, ska forskarutbildningens form bidra till att detta examensmål nås. Upplevelsen av det öppna och fria klimatet borgar för att förutsättningarna för att nå examensmålet föreligger. Doktorandbarometern visar också att de allra flesta doktoranderna upplever att de utvecklats till intellektuellt självständiga individer.

De forskningsetiska frågorna genomsyrar flera delar av utbildningen. Doktorandbarometern visar att 93 % av de svarande anser att de i hög grad nått målet att kunna göra forskningsetiska bedömningar. Lika många säger sig ha utvecklat insikter om vetenskapens möjligheter och begränsningar. 80 % menar att de i hög grad nått målet att självständigt kunna göra självständiga kritiska bedömningar. Det ska upprepas att vissa av de svarande fortfarande befinner sig under första delen av sin forskarutbildning.

ARBETSLIVETS PERSPEKTIV

Utbildningens användbarhet i ett föränderligt arbetsliv

Utbildningen förbereder för ett arbete som forskare inom högskolesektorn eller inom någon annan del av samhället. Flera av de studerande har också en anställning hos kommunala skolhuvudmän och planerar för en fortsatt karriär inom den offentliga sektorn. Forskarutbildningen är ett stående tema i de konferenser som SWERA anordnar, då olika frågor av relevans för forskarutbildningen behandlas. Genom gästprofessorer och medverkan av forskare från andra lärosäten upprätthålls en kontinuerlig diskussion om utbildningens innehåll och utformning utifrån ett akademiskt perspektiv.

Genom att doktoranderna deltar i de olika forskargrupprens verksamhet insocialiseras de i vad arbetet som forskare inom universitet och högskolor innebär. De deltar i samarbeten, i forskningskonferenser, men även i institutionens verksamhet samt i det dagliga mer informella arbetet som bedrivs.

Ett par doktorander har haft sin huvudsakliga verksamhet inom landstingets sjukvård. Genom de samarbeten som handledarna haft inom ramen för exempelvis ledarutbildningar för landstingets personal har utbildningens koppling till sjukvårdens specifika arbetsvillkor kunnat säkras.

Flertalet doktorander arbetar med utbildningsfrågor som rör förskola eller skola. I de handledarteam som föreligger finns i allmänhet ett mycket nära samarbete med förskole- och skolverksamheten genom den forskning och de utvecklingsarbeten som bedrivs.

Den lic-forskarskola som pågår har utvecklats i dialog med representanter för ett antal skolhuvudmän och för IFOUS. Dessa representanter har varit mycket angelägna om att utbildningen ges en utformning som är relevant för de positioner som deltagarna förväntas avancera till. Huvudmännen har fått en kontinuerlig återrapportering av hur utbildningen fortskrider.

Alumner

En uppföljning har gjorts av vart de som erhållit doktorsexamen i pedagogik vid LNU tagit vägen efter utbildningen. De flesta av dem som disputerat har efter sin examen erhållit arbete inom ett universitet eller en högskola. Många alumner är nu kolleger inom någon av Linnéuniversitetets institutioner. Det finns också doktorander som är eller har varit landstingsanställda, lärare i ungdomsskolan, verksamhetsledare inom äldreomsorgen samt enskilda företagare. Eftersom behovet av disputerade lärare i ämnet pedagogik är stort, har det inte förelegat något behov av att kartlägga andra möjliga karriärvägar för våra doktorander.

Institutionstjänstgöring

Flertalet doktorander har en viss institutionstjänstgöring vid sidan om forskarstudierna, eftersom forskarutbildningen också innebär en förberedelse för en senare lektorsanställning. Samtliga doktorander som är anställda av universitetet erbjuds denna möjlighet, och de flesta har 20 % institutionstjänstgöring. Flertalet får sin institutionstjänstgöring inom någon av lärarutbildningens många kurser. En doktorand har en del av sin institutionstjänst kopplad till den egna forskargruppens arbete och administrerar bl.a. den seminarierie som ges. Kommundoktoranderna kombinerar istället sina forskarstudier med arbete i den egna verksamheten. Detta medför att de kontinuerligt kan omsätta forskarutbildningen i praktiken, men har det mindre goda med sig att de inte deltar i universitetsmiljön så som övriga doktorander gör.

Systematisk uppföljning

I samband med den årliga uppföljningen av ISP följs också doktorandens arbetsituation upp. Doktoranden har också medarbetarsamtal med sin prefekt ([Länk 18](#)). Vid detta samtal ska

även karriärrådgivning ges. Förhållandet mellan forskarstudier och institutionstjänstgöring har också varit ett innehåll i en av de kvalitetsdagar som nyligen genomförts.

De flesta studerande som besvarat doktorandbarometern menar att institutionstjänstgöringen bidragit till att de utvecklats som lärare. Däremot är det också många som upplever att institutionstjänstgöringen bidragit till att skapa en hög arbetsbelastning och stress. Den planering som gjorts av institutionstjänstgöringen har många upplevt konkurrera med forskarstudierna istället för att stödja desamma.

Eftersom flertalet doktorander också fortsatt sitt arbete inom akademien, och de flesta av dessa vid LNU inom någon av de olika forskargrupperna, så har forskarutbildningens betydelse för kompetensförsörjningen vidimerats.

Värdering

Forskarutbildningen vid LNU fungerar väl när det gäller förberedelser för ett arbetsliv som forskare inom universitetet som arbetsplats. Examensordningens mål innebär i flera avseenden att utveckla generiska förmågor, vilka har en giltighet i arbetslivet utanför akademien.

Institutionstjänstgöringen är ett väsentligt inslag i förberedelserna för ett arbetsliv inom akademien. Utifrån den uppföljning som gjorts, som visat på en hög arbetsbelastning, framstår det som betydelsefullt att åstadkomma en bättre balans och matchning mellan institutionstjänstgöringen och forskarstudierna. Detta förefaller vara den mest kritiska punkten utifrån vår egen värdering.

De som verkar inom kommunal verksamhet har inte på motsvarande sätt som övriga doktorander blivit delaktiga i forskarutbildningsmiljön. Att hitta former för att göra doktorander som har sin anställning inom annan verksamhet delaktiga också i den dagliga verksamheten vid universitet är väsentligt.

Ett område som kan utvecklas är alumn-träffar. Genom att många doktorander också fått arbete som lektorer vid LNU, har alumners perspektiv blivit mer informellt behandlat. Det vore värdefullt att utveckla former för att kontinuerligt inhämta övriga alumners perspektiv på utbildningens användbarhet och eventuella behov av utveckling. Den konkreta kopplingen till andra verksamheter än den offentliga sektorn och akademien är ett område som kan utvecklas.

DOKTORANDERS PERSPEKTIV

Doktorandernas del i arbetet med att utveckla utbildningen och lärprocesser

På olika sätt har arbetet bedrivits med att ge doktorandernas delaktighet i olika avseenden.

- *Internat i samband med forskarutbildningens inledning.* En förutsättning för att doktoranderna ska kunna vara delaktiga i verksamheten är att de har god insikt i densamma och känner den personal som medverkar i forskarutbildningen. Det inledande internatet avser både presentera verksamheten och personalen för doktoranderna, samtidigt som alla i verksamheten ska få lära känna doktoranderna och deras intressen.
- *Formell representation* i de organ där forskarutbildningens utformning beslutas. Doktorandernas inflytande utövas bland annat genom representation i olika organ på universitets- eller fakultetsnivå. Två doktorander ingår i pedagogikämnets handledarkollegium. Doktoranderna träffas därutöver själva regelbundet för att diskutera olika frågor.
- *Kvalitetsdagar gemensamma för doktorander och lärare.* De kvalitetsdagar som tidigare beskrivits utgör ett forum för doktoranderna att lyfta de frågor som är aktuella och som man kan vilja förändra. De frågor som lyfts har doktoranderna och studierektor för forskarutbildningen ett delat ansvar för. Exempelvis kom den höga arbetsbelastningen och behovet av en bättre samordning mellan forskarutbildningens olika kurser och institutionstjänstgöringen att uppmärksammas vid höstens senaste kvalitetsdag.

- *Deltagande i forskargruppernas verksamhet.* Genom att delta i det dagliga arbetet inom en forskargrupp ska också det informella inflytandet kunna stärkas.
- *Ansvar för granskningsuppgifter.* Doktoranderna har också ansvar för att tillsammans med en senior lärare granska varandras arbeten i samband med de seminariestationer som ingår i avhandlingsarbetet.
- *Val av innehåll i forskarutbildningen.* Doktoranderna har mycket stort inflytande över innehållet i det egna avhandlingsprojektet, vilket också utvärderingarna visar. De har även stora möjligheter att påverka innehållet i den valbara delen av kursutbudet. Svårigheterna har istället legat i att få kunskap om vilka kurser som erbjuds vid andra lärosäten. Utbudet vid LNU har varit något begränsat, delvis till följd av att andra närliggande ämnen haft få doktorander antagna.
- *Möjlighet till kontinuerlig kommunikation via kommunikationsplattform*
För forskarutbildningens kurser finns möjligheter till ett kursrum i kommunikationsplattformen MyMoodle, där all information om kursen finns samlad. I kursrummet kan fortlöpande olika frågor lyftas med kursledningen. Där lämnas också skriftliga redovisningar och den återkoppling lärare ger på desamma. Det öppna kursrummet gör det möjligt för alla involverade att följa vad som sker i forskarutbildningen. Man har också tillgång till alla policydokument genom plattformen.

Alla doktoranderna har en egen arbetsplats vid universitetet och en egen dator. Flera doktorander delar rum, två och två, men alla finns i anslutning till institutionernas personal. Samtliga doktorander har i likhet med övrig personal fria tågresor mellan universitetets båda campus.

Varje doktorand som är anställd vid LNU har en ekonomisk ryggsäck om 40' kr under studietiden, som ska täcka kostnader för exempelvis datainsamling, språkgranskning, kurser vid annat lärosäte och deltagande i konferenser ([Länk 15](#)). Motsvarande villkor får en externfinansierande huvudman bekosta, vilket skrivs in i de överenskommelser som görs.

Systematisk uppföljning

Vid de kvalitetsdagar som genomförs, där både doktorander och handledare deltar, redovisas utfallet av de utvärderingar som genomförts. Exempelvis gjordes vid den senaste kvalitetsdagen ht 2016 en jämförelse mellan den senaste utvärderingen och en tidigare som genomfördes 2006. Doktorandinflytandet varierar beroende på område. Det obligatoriska kursutbudet är fastlagt genom den allmänna studieplanen, men doktoranderna kan påverka uppläggnings av de enskilda kurserna.

Samtliga svarande i doktorandbarometern upplever att de själva haft stort inflytande över valet av avhandlingsämne och handledare. Samtidigt är det färre som upplever att de kunnat påverka forskarutbildningen som helhet. Den obligatoriska kursdelen är låst genom den allmänna studieplanen och därmed i sin helhet svårare för doktoranderna att påverka. Möjligheten ges istället inom ramen för de enskilda kurserna.

Värdering

Det öppna kommunikationsklimatet, som doktoranderna också uppfattar att det är, ska bidra till att doktoranders synpunkter på olika frågor kommer på bordet. Doktoranderna har också två representanter i HLK, och genom att de har egna träffar kan deras representanter föra fram synpunkter som behöver diskuteras. Det finns en strävan efter att i möjligaste mån tillgodose doktorandernas önskemål. Det som är viktigt att säkerställa är att denna kombination av informellt och formellt inflytande även fungerar när doktorandernas kursdel i utbildningen är genomförd, och tiden uteslutande ägnas åt avhandlingsarbetet. När ett byte av handledare ak-

tualiseras genom en förfrågan från en doktorand, har i regel ett byte kunnat åstadkommas i samförstånd utan någon negativ inverkan på någon involverad part.

Genomförda utvärderingar visar att doktoranderna är mycket positiva till utbildningen och till det utbildningsklimat som råder. Det kritiska inslaget utgörs av att institutionstjänstgöringen av flera upplevs som stressande. De ekonomiska förutsättningarna bedöms vara i stort likvärdiga för doktoranderna.

JÄMSTÄLLDHETSPERSPEKTIV

Jämställdhetsperspektivet i utbildningen

Vid Linnéuniversitetet har arbetet med jämställdhet sammanförts med begreppen mångfald, jämlikhet, tillgänglighet och likabehandling under begreppet *Lika villkor*. I den plan för Lika villkor som föreligger sedan 2016 framgår att lika villkor ska tillämpas vid såväl utbildningarnas genomförande som vid beslutsprocesser på alla nivåer ([Länk 19](#)) och att dessa perspektiv ska följas upp.

Doktorandgruppen utgörs av avsevärt fler kvinnor än män. Utmaningen för pedagogikämnet är därför att attrahera fler män till utbildningen. Samtidigt återspeglar detta förhållandet lärarutbildningen i stort, där andelen manliga studerande är avsevärt mindre. Vid antagningen av doktorander har en princip varit att vid lika meriter och lika möjligheter till handledning, ska det underrepresenterade könet prioriteras.

När handledarteamen konstrueras utgör genusaspekten en av de variabler som ska tillgodoses. Doktoranderna ska om möjligt ha (minst) en handledare av varje kön, men eftersom antalet kvinnliga potentiella huvudhandledare och examinatore är mindre, har detta inte gått att realisera fullt ut.

Vid LNU eftersträvas således jämställdhet mellan män och kvinnor. När betygsnämnder sätts samman ska de vara balanserade med avseende på genus. Mångfalds- och jämlikhetsperspektivet genomsyrar även de anställnings- och meriteringsärenden som HLK är involverade i. När sakkunniga utses, ska det vara en av vardera kön. Vid tillsättningar ska också det underrepresenterade könet prioriteras, när meriterna är likvärdiga.

Doktorandrepresentanterna iHandledarkollegiet utgörs av en manlig och en kvinnlig studerande.

Innehållsligt genomsyrar mångfalds- och likvärdighetsfrågor flera av de kurser som ges liksom även många av doktorandernas avhandlingsprojekt. Då doktoranderna generellt med något undantag arbetar med frågor som rör förskola och skola är även genusfrågor en central angelägenhet i den forskning som studeras.

Systematisk uppföljning

Den plan för Lika villkor, som antagits vid LNU, föranstaltar att från och med 2017 ska en fortlöpande uppföljning genomföras utifrån ett antal jämställdhetsindikatorer, som ska tas fram. Resultat och analys av indikatorerna ska regelbundet redovisas.

Det kontrolleras alltid att jämställdhet råder (om möjligt) i samband med formella ärenden såsom sammansättning av handledarteam, disputationer och betygsnämnder samt meriterings- och anställningsärenden.

Värdering

Innehållsligt har mångfalds- och likvärdighetsperspektiven varit betydelsefulla inslag i forskarutbildningen. Många avhandlingsprojekt har behandlat frågor som gäller barns och ungdomars lika värden och möjligheter, men även mångfaldsfrågor har genomsyrat och kommer att genomsyra flera avhandlingsprojekt.

De kvinnor som har docent- eller professorskompetens blir hårt belastade till följd av den strävan som föreligger inom universitetet om en jämställd representation i olika organ och uppdrag. En fullständigt jämlik fördelning av huvudhandledar- och examinatorsuppdrag har härigenom inte varit möjlig. Antalet kvinnliga docenter och professorer och därmed potentiella huvudhandledare och examinatorer behöver därför utökas. Det föreligger ett universitetsprogram, som avser stödja kvinnliga forskares meritering, och dessa insatser behöver intensifieras.

Den systematiska uppföljningen av jämlikhetsperspektivet kommer att utvecklas under 2017 med stöd av de indikatorer som håller på att utvecklas, och som ska föreligga 2017.

4. Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Som en konsekvens av det kvalitetsarbete som pågår har ett antal åtgärder identifierats som håller på att vidtas. Dessa listas i det följande.

- Fortsatt utveckling av forskarutbildningsmiljön genom att verka för rekrytering av fler kvinnliga docenter och professorer i ämnet. Ansvariga är i första hand prefekter och dekanus.
- För att rekrytera fler internationella doktorander behövs en större andel seminarieverksamhet på engelska. Ansvariga är HLK respektive ämnets forskargrupper.
- För en mer systematisk planering och uppföljning av forskarutbildningen behöver användandet av ISP som ett pedagogiskt redskap utvecklas. Ansvariga är HLK.
- En kontinuerlig koppling av doktorandernas arbete till forskargruppens verksamhet. Ansvarig är respektive forskargrupp.
- En bättre planering av förhållandet mellan institutionstjänstgöring och forskarstudier. Ansvariga är prefekter i samråd med huvudhandledare.
- En utvecklad alumnverksamhet. Ansvariga är HLK.
- Systematisk uppföljning av jämställdhetsperspektivet i enlighet med LNU:s plan. Ansvar är delat mellan fakulteten, och HLK.
- En översyn av de ekonomiska förutsättningarna för doktoranders olika göromål. För översynen svarar HLK, för de ekonomiska förutsättningarna fakulteten och ansvariga institutioner.

LÄNKADE DOKUMENT

1. [Allmän studieplan för utbildning på forskarnivå i pedagogik](#)
2. [Matris över förhållandet mellan examensordningens mål och forskarutbildningens kurser](#)
3. [Kursplaner](#)
4. [Lokala regler för utbildning på forskarnivå](#)
5. [Samhällsvetenskapliga fakultetens organisationsplan](#)
6. [Dekanens delegationsordning](#)
7. [Kvalitetsråd](#)
8. [Antagningsprocedur](#)
9. [Kriterier för bedömning av sökandes meriter](#)
10. [Fördelning av handledningsuppdrag](#)
11. [HLKs roll vid meriteringsärenden](#)
12. [Lic-upsats som del i doktorsavhandling, en vägledning](#)
13. [Sammanläggningsavhandling, principer](#)
14. [Seminariebehandling under avhandlingsarbetet](#)
15. [Doktorandryggsäck, principer](#)
16. [Fakultetens självvärdering](#)
17. [Utvärdering av Tanzania-doktorandernas forskarutbildning](#)
18. [Inbjudan medarbetarsamtal](#)
19. [Plan för Lika villkor](#)